

مرور و نقدی بر برخی از چالش‌های موجود در تدوین و ارائه پژوهش‌های تجربی مالی و حسابداری ایران

میثم کاویانی^۱، پرویز سعیدی^۲، زینب منتظری^۳

^۱ دانشجوی دکترای مدیریت مالی، دانشگاه آزاد اسلامی، علی‌آباد کتول، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ گروه حسابداری و مدیریت، واحد علی‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، علی‌آباد کتول، ایران

^۳ گروه حسابداری و مدیریت، واحد لاهیجان، دانشگاه آزاد اسلامی، لاهیجان، ایران

چکیده

مقاله حاضر با رویکرد تحلیلی به نقد، بررسی و ارائه برخی پیشنهادات کاربردی چگونگی تدوین پژوهش‌های تجربی مالی و حسابداری ایران و نحوه‌ی ارائه آن جهت بهبود وضعیت موجود می‌پردازد، به طوری که به دنبال تبیین این مسئله است که انجام کارهای پژوهشی در ایران چه هدفی را دنبال می‌کند؟ هدف تولید علم است و یا صرفاً چاپ مقاله؟ از این رو جهت دستیابی به پاسخ این سؤال و سوالات دیگر، مقاله حاضر؛ نحوه تدوین، ارائه و ضعف‌های موجود در نگارش مقاله، پایان نامه، رساله، طرح پژوهشی و... را از دیدگاه شخصی نگارندگان مورد بحث و نقد قرار داده و یافته‌ها نشان می‌دهد که در وضعیت موجود بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته به جای اینکه جنبه علمی (تولید علم) و کاربردی داشته باشد در جهت افزایش کارنامه پژوهشی برخی از پژوهش‌گران و یا در جهت پایان رساندن دوره تحصیلات تکمیلی تدوین و گام بر داشته است و این خود منجر به کاهش کیفیت در تدوین و نگارش آن شده است. از این رو به نظر می‌رسد با توجه به مشکلات موجود، بهبود وضعیت آن از طریق راه‌کارهای خبرگان امری انکارناپذیر باشد.

واژه‌های کلیدی: چالش، پژوهش، مالی، حسابداری

۱- مقدمه

صداقت و شفافیت در ارائه گزارش پژوهش و شیوه اجرای آن وظیفه‌ای است که از نظر اصول اخلاقی بر عهده پژوهش‌گران گذارده شده است؛ در این راستا پژوهش‌گران باید هر آنچه انجام داده‌اند، علت انجام دادن آن‌ها و شیوه اجرا را گزارش نمایند (اسمیت، ۱۳۹۰). اهمیت و جایگاه پژوهش و نقش بنیادی آن‌ها در رشد و توسعه کشور، امری حیاتی است. از این‌رو، شناخت چالش‌های انجام پژوهش‌ها و مرتفع کردن آن‌ها به منظور ارتقای سطح کمی و کیفی پژوهش در کشورمان، ضرورت دو چندان دارد. زیرا یکی از راه‌های توسعه و پیشرفت هر کشور، اهمیت دادن به امر پژوهش و افزایش فعالیت‌های پژوهشی و خصوصاً افزایش انگیزه پژوهشی اعضاء هیأت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی جهت انجام پژوهش علمی می‌باشد. برخلاف کشورهای پیشرفته، در کشورهای در حال توسعه پژوهش علمی در سطح مطلوبی انجام نمی‌شود و نیروی انسانی، بودجه و امکاناتی که صرف پژوهش می‌شود بسیار ناچیز است. بطوریکه پژوهش یکی از محورهای اساسی در امنیت ملی هر کشوری محسوب می‌گردد (صادقی و همکاران، ۱۳۹۱). همچنین یکی از مهم‌ترین شاخص‌های پژوهشی و تولید علم در تمام دانشگاه‌های جهان و از جمله دانشگاه‌های ایران، مقالات منتشر شده برگرفته شده از پژوهش‌های علمی و چاپ آن‌ها در مجلات معتبر می‌باشد. به عبارتی دیگر در طی چند سال اخیر بارها اشاره گردیده که آنچه به‌عنوان تولید علم در ایران مطرح می‌شود، چیزی نیست جز استناد به تعداد مقالات منتشر شده ایرانی‌ها در سایت‌های نمایه‌سازی بین‌المللی؛ درحالی‌که انتشار مقاله فقط و فقط یکی از شاخص‌های تولید علم در دنیاست. اما اکنون بهتر می‌توان فهمید که تولید علم فقط تولید مقاله نیست و اگر علم تأثیری در وضعیت معیشت و زندگی اجتماعی مردم یک جامعه نداشته باشد به دردی نمی‌خورد. علم یا باید منجر به افزایش ثروت ملی شود یا مشکلاتی که مردم با آن دست به‌گریبان هستند را برطرف کند. در سال‌های گذشته به‌دلیل حاکمیت نوعی نگرش سطحی در دانشگاه‌ها و وزارت علوم، ملاک ارتقای وضعیت اعضاء هیأت علمی و حتی پذیرش پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترا، انتشار مقالات علمی در نشریات نمایه‌شده در مجلات بین‌المللی بوده است. این اجباری شدن انتشار مقاله، منجر به تولید انبوه مقاله و انتشار انبوه آن‌ها در مجلات شده است. اصل آن پایان‌نامه‌ها در کتابخانه‌های دانشگاهی خاک می‌خورد و جز استادان راهنما، مشاور، داور و خود دانشجو فرد دیگری از وجود و محتوای آن اطلاعی ندارد اما مقاله مستخرج از همین پایان‌نامه خاک گرفته جزو آمار تولید علمی کشور محسوب شده است. اما مهم‌تر آن است که اگر بخواهیم از نتایج این پژوهش‌ها در تولید ثروت ملی استفاده کنیم، بایستی به این مورد توجه کرد که بسیاری از این پژوهش‌ها به شکل نادرستی نگارش می‌شوند و از این‌رو می‌توان ادعا کرد که بجای اینکه این پژوهش‌ها در توسعه ثروت ملی و تولید علم گام بر دارد، در جهت نوشتن یه مقاله و افزودن رزومه علمی پژوهش‌گر می‌باشد. با توجه به اهمیت این موضوع در سال‌های اخیر مقالاتی در رابطه با تولید علم و چالش‌های موجود از زوایای مختلف نگارش شده است. از جمله این مقالات می‌توان به مقاله بدری (۱۳۹۳)، صادقی و همکاران (۱۳۹۱) و رفیعی و جهانی (۱۳۸۸) اشاره کرد. از این‌رو مقاله حاضر در راستای مقالات ارائه شده پیشین، به‌طور کاربردی به برخی از مهم‌ترین نقد و چالش‌های موجود در تدوین و ارائه فعالیت‌های پژوهشی پژوهش‌گران و اشتباهات رایج آنان از دیدگاه شکل تدوین، تعیین عنوان، روش‌شناسی و ... پرداخته است.

۲- اهمیت پژوهش

پژوهش فعالیتی نظاممند و سازمان‌یافته برای بررسی مسئله‌ای خاص که مستلزم راه‌حلی است (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۸۷). در دنیای امروز، دانایی یکی از محورها و شاخص‌های اصلی پیشرفت و تعالی هر جامعه به شمار می‌رود. سنجش سطح دانایی به میزان تولید و مصرف اطلاعات و گسترش دانایی به دسترسی سریع و آسان به منابع علمی موثق وابسته است. دانسته‌های ما یا با مطالعه منابع اطلاعاتی موجود و یا بنا به پژوهش‌هایی که خود انجام می‌دهیم، به دست می‌آید. پژوهش فعالیتی منسجم برای رسیدن به شناختی روشن‌تر از مفاهیم پیرامون ماست. در مجموع پژوهش راهی برای گسترش مرزهای دانش و گشودن افق‌های تازه برای آیندگان است. شخصی که به شیوه‌های گوناگون پژوهش می‌کند، پژوهش‌گر (محقق) نامیده می‌شود. پژوهش‌گر فردی است که با روش‌های علمی، درصدد رسیدن به شناختی تازه از مسائل و مفاهیم گوناگون است و با استفاده از

ابزارهای گوناگون به مشاهده دقیق‌تر و عمیق‌تر پدیده‌های پیرامون خود می‌پردازد و با نگاهی نقادانه و موشکافانه به پیرامون خود می‌نگرد و برای رفع مشکلات جامعه و ارائه بهترین راهکارهای عملی، اطلاعات موثقی در اختیار متولیان امور می‌گذارد. موفقیت و توسعه پژوهش در هر جامعه نیازمند گسترش رویکرد پژوهشی (پژوهش‌مدار) در آن جامعه است. منظور از رویکرد پژوهشی نگاهی مبتنی بر پژوهش نسبت به موضوع‌های گوناگون است. در این نوع نگاه پیش از هر تصمیم مهم به یافته‌های پژوهش‌های قبلی که به موضوع تصمیم‌گیری ارتباط دارد، توجه می‌شود. به بیان دیگر، در رویکرد پژوهش‌مدار از یافته‌های پژوهش‌های قبلی برای بهبود وضع موجود استفاده مؤثری به عمل می‌آید. کسانی که در فعالیت‌های خود رویکردی پژوهشی دارند، پیش از هرگونه تصمیم به مطالعه وضعیت موجود پرداخته و با تجزیه و تحلیل مشاهدات خود به بهترین راهکارها می‌اندیشند. همچنین، آنان تلاش می‌کنند تا از نتایج آثار سایر پژوهش‌گران نیز به نحو شایسته‌ای بهره‌گیرند؛ بنابراین، رویکرد پژوهشی به قشر یا گروه خاصی محدود نشده و زمانی سرچشمه اثر خواهد بود که در سطوح و امور گوناگون جامعه تسری یافته باشد. توسعه علمی، صنعتی و فرهنگی هر کشور بدون پرداختن به امر پژوهش با موفقیت چندانی همراه نخواهد بود. در واقع پژوهش موتور محرک پیشرفت و توسعه محسوب می‌شود. حتی اگر نشانه‌هایی از توسعه بدون پرداختن به مبانی پژوهشی رخ دهد آن توسعه مستمر و پایدار نخواهد بود و نمی‌تواند مسیر مطمئنی را طی کند. بنابراین، پژوهش مبنای توسعه است و تضمینی برای استمرار توسعه به شمار می‌آید. همچنین، به کار بستن نتایج پژوهش‌های انجام‌شده در هر زمینه به بهبود راهکارها و روش‌های معمول در زمینه‌های موردنظر منجر می‌شود.

بنابراین پژوهش توجه به مجموعه گام‌هایی دارد که هدفش یافتن پاسخ‌هایی برای مسائل موجود در محیط پیرامون کاری است. از این‌رو نخستین گام در پژوهش شناخت حوزه‌های مسئله در سازمان و شناسایی واضح و روشن مسائلی از جمله خلأ تئوریک و مبانی نظری است که نیازمند مطالعه و اصلاح دارند (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۸۷).

۳- مفهوم تولید علم

نظام‌های آموزش عالی کشور به‌عنوان نهادهای تولیدکننده و اشاعه‌دهنده علم و دانش نقش بسیار اساسی در رشد و توسعه پایدار کشور دارند، بنابراین آموزش نیروی انسانی جامعه، رشد و اعتلای دانش، شناسایی مسائل و انجام پژوهش مختلف در خصوص آن‌ها از وظایف اصلی نهادهای فوق می‌باشد. اعضاء هیئت‌علمی دانشگاه‌ها سه وظیفه اصلی دارند که عبارتند از تولید علم، انتقال علم و ارائه خدمات تخصصی به جامعه. در حال حاضر اختلاف زیادی بین تولید علمی کشور ایران با بسیاری از کشورهای جهان وجود دارد. اکثر اعضاء هیئت‌علمی گرایش بیشتری نسبت به آموزش پیدا کرده و در فعالیت‌های خود آموزش را بر پژوهش برتر می‌دانند. در پژوهش گذشته انجام شده در ایران، پژوهش‌گران کمبود امکانات و تجهیزات، مقررات دست‌وپاگیر اداری، نداشتن نگرش مثبت مدیران اجرایی به فواید پژوهش، مشغله کاری زیاد، عدم دسترسی به منابع اطلاعاتی، نبود بودجه مناسب، پائین بودن حق التحقیق و مراحل دشوار و طولانی دریافت بودجه طرح‌های پژوهشی و فقدان مهارت‌های پژوهشی و انگیزه را از جمله موانع انجام پژوهش ذکر کرده‌اند. کاهش انگیزه انجام پژوهش غالباً به علت سیاست‌گذاری غلط، تأمین نکردن نیازهای مالی، سوء مدیریت و شرایط محیطی بررسی‌های کیفی انجام نامناسب ایجاد شده است (صادقی و همکاران، ۱۳۹۱). اکثر طرح‌های پژوهشی انجام شده در کشور، با کیفیت پائین، قائم به فرد و بدون استمرار انجام می‌شود و از نتایج آن‌ها کمتر می‌توان برای رفع نیازهای جامعه استفاده کرد و شاید فضای غالب در این سال‌ها به‌گونه‌ای بوده است که کسی توان حرکت و سخن گفتن علیه این روند نادرست را نداشته است.

رهبر انقلاب اسلامی اولین بار در جمع روسای دانشگاه‌ها در سال ۱۳۸۵ ضرورت تدوین نقشه‌ی جامع علمی را تبیین نمودند. ایشان هدف از تدوین نقشه‌ی جامع علمی کشور را تعریف دقیق گام‌های لازم برای رسیدن به چشم‌انداز بیست ساله تعریف کردند. از نظر ایشان نقشه جامع باید گام‌های لازم برای تحقق چشم‌انداز را معلوم و طبق راهبردهای عملیاتی و برنامه‌ریزی‌های زمان‌دار و منظم، مثل یک پازل به تدریج پر و کامل کند.

شواهد دو ساله اخیر نشان می‌دهند که نگرانی در این مورد بدون علت نیست. در سال ۲۰۱۳ رتبه تولیدات علمی ایران در ISI از رتبه ۱۸ به رتبه ۲۰ تنزل یافته و در پایگاه استنادی اسکوپوس^۱ ۱۷ بوده است. با توجه به اطلاعات این پایگاه‌ها در ۵ ماه و ۷ روز اول سال ۲۰۱۴، پیش‌بینی می‌شود که تا انتهای سال تعداد مقالات در ISI حدود ۲۲,۷۶۰ باشد که نسبت به سال قبل (۲۹۰۸۶) کاهش قابل ملاحظه‌ای داشته و معادل رتبه ۲۳ یا ۲۴، در سال قبل خواهد بود. همچنین تعداد مقالات در اسکوپوس به حدود ۳۶,۴۰۰ تخمین زده می‌شود که با مقایسه با سال قبل ۴۰,۰۰۰ کاهش یافته و معادل رتبه ۲۰ در سال قبل می‌باشد. از طرف دیگر همیشه سؤالاتی در زمینه تأثیرگذاری پژوهش‌ها در امور مختلف کشور مطرح بوده است. این که پژوهش‌ها تا چه حد به افزایش تولید ناخالص داخلی کمک کرده‌اند؟ صنعت کشور را شکوفا کرده‌اند؟ معرفت عمومی و فرهنگ جامعه را بالا برده‌اند؟ مشکلات بخش‌های مختلف منجمه سلامت، کشاورزی، نفت و سایر بخش‌هایی که توسعه انسانی را تضمین می‌کنند، مرتفع نموده‌اند؟ این نگرانی‌ها کاملاً بجا است. همان گونه که مقام محترم ریاست جمهوری هم تأکید کرده‌اند، پژوهش‌های علمی کشور باید آن چنان مناسب، طراحی و اجرا شوند که کاربردی و تأثیرگذار باشند، لذا علاوه بر تعداد مقالات و ضریب تأثیر (IF) مجلات هم باید از شاخص‌های دیگر باشد که نشان‌دهنده بکارگیری و تأثیر پژوهش‌ها است، نظیر شاخص‌هایی که فرهنگستان علوم پزشکی برای سنجش اثر پژوهش در علوم پزشکی تدوین کرده است.

۴- ملاک و چگونگی تعیین عنوان خوب

از چالش‌های موجود در پژوهش‌های مالی و حسابداری این است که بیشتر پژوهش‌هایی که در کشورمان انجام می‌شود، در راستای و تقلید از پژوهش‌های سایر نویسندگان خارج از کشور نگارش می‌شود، کما اینکه این پژوهش‌ها با هدف رفع مشکلات موجود سازمان‌ها، تصمیم‌گیری مالی و سرمایه‌گذاری صورت نمی‌گیرد، به عبارتی این پژوهش‌ها در جهت کم کردن فاصله بین تئوری و عمل اجرا نمی‌شود بلکه بیشتر در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی جهت به پایان رساندن دوره تحصیلات تکمیلی، طرح‌های پژوهشی و غیره تدوین می‌شود. اما نکته قابل توجه این است که برای اجرا یک پژوهش خوب، پژوهش‌گران در پی انجام و اجرای مدلی هستند که توسط پژوهش‌گری که در کشور دیگر انجام گرفته است، می‌باشند. چالش موجود این است که یکی از اشتباهات موجود در پژوهش‌های داخلی توجه و تأکید به تکراری نبودن عنوان پژوهش می‌باشد. به نظر می‌رسد تصمیم صورت گرفته از طریق اساتید گروه تخصصی و امور پژوهشی دانشگاه و استناد آن به سایت ایران داک و یا از طریق موتور جستجوگر گوگل و دیگر موتورهای جستجوگر اقدامی صحیح نباشد، زیرا اگر هدف پژوهش تولید علم در راستای بهبود یا ارزیابی وضعیت سازمان می‌باشد، با فرض درست اجرا شدن آن، هر سازمانی مسائل و مشکلات خاص خود را دارد و انجام یک پژوهش در دو جامعه متفاوت دلیلی بر رد عنوان پژوهش از سوی مدیران گروه آموزشی و یا امور پژوهشی نبایستی باشد. از طرفی دیگر یکی از چالش‌های موجود این است که بسیاری از لغات تخصصی حسابداری و مالی، ترجمه واحدی ندارند^۲ که در این صورت می‌توان با مورد قبول واقع نشدن یک عنوان از سوی گروه تخصصی آموزشی و یا امور پژوهشی، پژوهش تکراری را از طریق بکارگیری اصطلاحات مترادف آن تأیید و ثبت نمود به طوری که سایت‌های جستجوگر قادر به شناسایی آن نباشند. یعنی سخت‌گیری‌های موجود راه را برای دور زدن گروه تخصصی آموزشی و امور پژوهشی را از سوی دانشجویان باز می‌کند. مثلاً به عنوان پژوهش زیر توجه نمایید:

بررسی رابطه بین مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی و ارزش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران

^۱ Scopus

^۲ در مورد برخی از اصطلاحات مترادف در ادامه به طور مفصل بحث خواهیم کرد.

در اینجا فرض شود کیوتوبین نماینده^۱ ارزش شرکت باشد از این رو می‌توانیم به جای حاکمیت شرکتی از نظام راهبری شرکتی که در ایران برای اصطلاح *Corporate Governance* بکار گرفته شده، استفاده کرد و یک کار تکراری انجام داد به طوری که عنوان متفاوتی به شرح زیر داشته باشد:

بررسی رابطه بین مکانیزم‌های نظام راهبری شرکتی و شاخص کیوتوبین در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران

همانطور که ملاحظه می‌شود دو عنوان متفاوت ولی به‌طور واقعی شبیه هم می‌تواند توسط دو دانشجو در یک دوره زمانی اجرا شود. پس پیشنهاد می‌گردد تأکید صرف بر عنوان پژوهش مبنی بر جدید بودن کار پژوهشی در همه حال ملاک درستی برای ارزیابی نباشد.

نکته قابل بحث دیگر این است که بسیاری از مدل‌های موجود در تئوری‌های مالی و حسابداری عناوین یکسانی دارند ولی مدل محاسباتی و محتوای اطلاعاتی متفاوتی دارند. از این رو بسیاری از پژوهش‌ها به اشتباه و به منظور اینکه تکراری می‌باشد توسط اساتید گروه آموزشی و امور پژوهشی دانشگاه مورد پذیرش قرار نمی‌گیرد بطوریکه امروزه منجر به سردرگمی دانشجویان در پایان دوره تحصیلات تکمیلی شده است. به‌عنوان مثال به عنوان پژوهش زیر توجه نمایید:

بررسی رابطه بین تأمین مالی از طریق بدهی و کیفیت سود (ارائه شده توسط دانشجوی اول)

بررسی رابطه بین تأمین مالی از طریق بدهی و کیفیت سود (ارائه شده توسط دانشجوی دوم)

همانطور که از عنوان پژوهش فوق ملاحظه می‌شود "کیفیت سود" مدل‌های متفاوتی دارد لذا رد یک پژوهش از طریق مقایسه عنوان آن با پژوهش قبلی ملاک درستی نمی‌باشد زیرا توجه به نوع مدل بکار گرفته شده مهم می‌باشد. اگر مدل کیفیت سود برای دانشجوی اول شاخص دیوید هاپکین^۲ باشد و برای دانشجوی دوم مدل جونز^۳ باشد آیا می‌توان ادعا کرد که دو کار مشابه هم می‌باشند؟ همانطور که می‌دانیم محتوای اطلاعاتی دو مدل با یکدیگر تفاوت دارند. لذا بررسی پروپوزال‌های دانشجویی از طریق ملاک قرار دادن عنوان پژوهش همانطور که قبلاً بدان اشاره شد به نظر می‌رسد کار معقولی نباشد. از نکات قابل توجه دیگر این است که پذیرش یک عنوان پژوهش خوب از سوی اساتید دانشگاه‌ها صرفاً بر اساس یک سری سایت‌های معتبر مانند *ScienceDirect*، *Wiley*، *Springer*، *IEEE* و *Emerald* ... محدود شده است و با توجه به تعدد دانشجویان تحصیلات تکمیلی این امکان وجود دارد که به‌طور همزمان یک عنوان در چند دانشگاه در حال انجام باشد. به‌عنوان مثال مقال‌ایی با عنوان *Inflation, operating cycle, and cash holdings* که در سال ۲۰۱۳ در مجله *China Journal of Accounting Research* طی سال ۹۳ تا ۹۴ توسط چهار گروه نویسنده در ایران به‌طور همزمان با بازده زمانی مختلف آزمون شده است که برای برخی از آن‌ها برای دریافت درجه کارشناسی ارشد بوده است و از نکات قابل توجه متفاوت بودن نتایج آن بوده است.

✓ عنوان: مطالعه تاثیر تورم و چرخه عملیاتی بر نگهداری وجه نقد، منتشر شده در اولین کنفرانس بین‌المللی

حسابداری، مدیریت و نوآوری در کسب و کار در سال ۱۳۹۴

نویسنده(گان): مدینه فعله گری و میربخش کامرانی موسوی

دوره زمانی تحقیق: ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲

نتایج: بین تورم و نگهداری وجه نقد و همچنین بین چرخه عملیاتی و نگهداری وجه نقد رابطه مثبت و معناداری وجود ندارد.

¹ Proxy

² David Hopkins

³ Jones

✓ **عنوان:** بررسی رابطه بین تورم، چرخه عملیاتی با نگهداری وجه نقد در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه غیرانتفاعی ادیب، شنبه ۴ مهر ۱۳۹۴
نویسنده(گان): ساناز دوزنده

دوره زمانی تحقیق: ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲

نتایج: رابطه تورم با نگهداشت وجه نقد یک رابطه U شکل می باشد. یعنی هنگامی که تورم افزایش یابد، نگهداری وجه نقد کاهش می یابد، با این وجود هنگامی که تورم به سطوح ثابتی رسید، نگهداری وجه نقد نیز همزمان با افزایش چرخه عملیاتی افزایش می یابد. اما نتایج همچنین نشان می دهد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد هیچگونه رابطه معناداری بین متغیر چرخه عملیاتی و توان دوم آن با تغییرات وجه نقد وجود ندارد.

✓ **عنوان:** بررسی تاثیر تورم و چرخه عملیاتی بر سطح نگهداشت وجه نقد شرکت ها، پایان نامه ارشد دانشگاه شهید باهنر کرمان ۱۳۹۳

نویسنده(گان): احمد خدای پور و سحر شمس الدین

دوره زمانی تحقیق: ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۱

نتایج: نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها رابطه غیرخطی U شکل بین سطح نگهداشت وجه نقد و شاخص قیمت مصرف کننده را نشان می دهد. بدین معنی که در ابتدا رابطه منفی بین شاخص قیمت مصرف کننده و سطح نگهداشت وجه نقد وجود دارد، اما بعد از اینکه افزایش شاخص قیمت مصرف کننده از حد معینی می گذرد رابطه بین شاخص قیمت مصرف کننده و سطح نگهداشت وجه نقد مثبت می شود. همچنین نتایج نشان دهنده عدم تایید رابطه U شکل بین چرخه عملیاتی و سطح نگهداشت وجه نقد است.

✓ **عنوان:** بررسی رابطه بین تورم (شاخص قیمت مصرف کننده)، چرخه عملیاتی و نگه داشت وجه نقد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه ارشد حسابداری،

نویسنده(گان): مجتبی محبتی

دوره زمانی تحقیق: ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۲

نتایج: بین چرخه عملیاتی و نگهداشت وجه نقد شرکت رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. علاوه بر این، بین دوره گردش موجودی کالا و نگه داشت وجه نقد رابطه مثبت و بین دوره وصول مطالبات و نگه داشت وجه نقد رابطه معکوسی وجود دارد. لذا توجه به پایگاه سایت های معتبر دیگر و حتی مجلات علمی و پژوهشی باکیفیت می تواند در این بخش بسیاری از مشکلات موجود را حل نماید.

۵- اهمیت اندازه نمونه پژوهش

در صدر برنامه ریزی هر مطالعه یا پژوهشی این سؤال که حجم نمونه چقدر باید باشد قرار دارد. انتخاب نمونه بزرگتر از حد نیاز موجب اتلاف منابع می شود و انتخاب نمونه های خیلی کوچک منتج به نتایج غیرقابل اتکا می شود. پس از انتخاب موضوع پژوهش و بیان مسئله یکی از تصمیمات مهمی که در پیش روی هر پژوهش گری قرار دارد انتخاب نمونه است نمونه ای که باید نماینده جامعه ای باشد که پژوهش گر قصد تعمیم یافته های پژوهش خود به آن جامعه را دارد. اما چون اکثر پژوهش گران توان و زمان اجرای پژوهش بر کل جامعه را ندارند به همین دلیل پژوهش خود را محدود به نمونه کوچکی می سازند. هر چه حجم یا اندازه نمونه بزرگتر باشد میزان اشتباهات در نتیجه گیری کم می شود و برعکس هر چه تعداد نمونه محدود باشد مقدار اشتباهات زیادتر است.

اما سؤالی که غالباً توسط مبتدیان اقتصادسنجی پرسیده می‌شود این است که اندازه نمونه برای برآورد مدل چقدر است؟ درحالی که پاسخ قطعی برای این سؤال وجود ندارد، اما باید توجه داشت که بیشتر رویه‌های آزمون در اقتصادسنجی مبتنی بر نظریه حدی است. یعنی در صورتی که تعداد نامحدودی مشاهده وجود داشته باشد، نتایجی مشابه نتایج نظریه مربوطه حاصل می‌شود. در عمل دسترسی به تعداد نامحدودی مشاهده نیازی نیست. تقریبی از رفتار حدی آماره‌های آزمون را با استفاده از نمونه‌های محدود می‌توان بدست آورد، به شرط اینکه به قدر کافی بزرگ باشد. عموماً تا حد امکان از مشاهدات زیادی می‌بایست استفاده کرد. دلیل آن هم این است که تمام محققین نمونه‌ای از داده‌ها را به منظور تخمین مقادیر پارامترها و استنتاج مقادیر واقعی جامعه در دسترس دارند. یک نمونه ممکن است در ارائه نتایجی نزدیک به مقادیر جامعه شکست بخورد که اصطلاحاً به آن خطای نمونه‌گیری اطلاق می‌شود. برخی از نمونه‌ها نیز نسبت به نمونه‌های دیگر نماینده و معرف بهتری از رفتار جامعه خواهد بود. خطای نمونه‌گیری با افزایش اندازه نمونه کاهش می‌یابد، زیرا در نمونه‌های بزرگتر احتمال کمتری وجود دارد که تمامی داده‌های استخراج شده معرف رفتار جامعه نباشد. از طرفی از مشکلات بالقوه در استفاده از اندازه آزمون ۵ درصدی این است که اگر اندازه نمونه به اندازه کافی بزرگ باشد، هر فرضیه صفر را می‌توان رد کرد. این موضوع بخصوص در پژوهش‌های مالی سبب بروز مسائلی می‌شود زیرا غالباً ده‌ها هزار مشاهده و یا بیشتر در دسترس است. آنچه اتفاق می‌افتد این است که با افزایش نمونه، خطای معیار کاهش می‌یابد و بنابراین منجر به افزایش مقدار آماره‌های آزمون t می‌شود. این مشکل عموماً در پژوهش‌های تجربی متداول است بنابراین برخی از متخصصین اقتصادسنجی پیشنهاد می‌کنند برای نمونه‌های بزرگتر باید از یک اندازه آزمون کوچک‌تر (یعنی ۱٪) استفاده نمود (بروکز، ۱۳۸۹).

بنابراین یکی از مشکلات موجود در تدوین پژوهش‌های مالی و حسابداری کشورمان این است که علی‌رغم اینکه بیشتر پژوهش‌ها پایه و بیس (*Base*) خارجی دارند، به اندازه نمونه (تعداد مشاهدات) در جهت قابل تعمیم بودن آن به کل جامعه توجه نمی‌شود. با این حال در پژوهش‌های داخلی، علی‌رغم اینکه مقاله یا مقالات خارجی ملاک انجام قرار می‌گیرد، ولی از نظر شکل تدوین و نگارش آن، تعداد نمونه (داده) هیچ تناسبی با مقاله اصلی ندارد و این خود نتایج پژوهش‌های داخلی را زیر سؤال می‌برد چنانچه جامعیت دادن آن به کل جامعه ادعایی سخت می‌باشد. لذا سؤال اینجاست که اگر مقاله بیس با تعداد ۸۰ یا ۹۰ شرکت می‌توانست به نتیجه قابل قبولی دست یابد چرا آن تعداد نمونه توسط پژوهش‌گر انتخاب نشده است؟ از این رو یکی از مشکلات پژوهش‌های مالی و حسابداری ایران در این بخش این است که جامعه آماری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار می‌باشد زیرا تعداد شرکت‌های بورس ایران با بورس معتبر دنیا از نظر تعداد آن، تفاوت زیادی وجود دارد، و با وجود یکسری محدودیت‌هایی در انتخاب نمونه که منجر به تعداد مشاهدات کمتر می‌گردد، به نظر می‌رسد اعتبار نتایج پژوهش پایین آید و پذیرش و چاپ چنین مقالاتی در مجلات معتبر خارج از کشور به دلیل اهمیت تعداد نمونه توسط داوران به‌طور سخت‌گیرانه می‌باشد.

مسئله دیگر آن است که انتخاب تعداد نمونه بایستی به چه صورت تعیین گردد؟^۱ پژوهش‌هایی که در شرکت‌های بورس صورت می‌گیرد نمونه‌ها مبتنی بر یک سری پیش‌شرط‌هایی تعیین می‌گردند که صحت درستی چنین روش نمونه‌گیری تأیید نشده و بسیاری از پژوهش‌گران از این طریق دست به انتخاب تعداد نمونه می‌زنند بطوریکه این پیش‌شرط‌ها برای تمامی پژوهش‌های مالی و حسابداری و با فرض اینکه درست باشد، ضرورت ندارد. به‌عنوان مثال بررسی رابطه بین کیفیت افشا و محافظه‌کاری در شرکت‌های بورس ایران، محدودیت سودآور بودن شرکتها در تمامی دوره فعالیت برای تعیین حجم نمونه در این پژوهش به نظر مناسب نباشد، در حالی که این شرط در تعیین حجم نمونه برای بررسی پژوهش‌هایی که به برخی از پژوهش‌های "کیفیت سود"، "سودآوری" و ... عقلایی می‌باشد اما ملاحظه می‌شود در تمامی پژوهش‌های حسابداری و مالی بدون در نظر گرفتن به نوع متغیرها و نوع مدل ارزیابی بکار گرفته شده از یک نوع پیش شرط استفاده می‌کنند که این خود به کوچک شدن اندازه

^۱ در رابطه با نمونه‌گیری از بعد دیگر در مقاله آقای دکتر بدری (۱۳۹۳) بدان پرداخته شده است.

نمونه آماری کمک می‌کند و یک نوع اشتباه و خطا در تعیین حجم نمونه در پژوهش‌های داخلی محسوب می‌شود که بدان توجه‌ای نمی‌شود.

همچنین با نگاه به نقش اندازه نمونه در اقتصادسنجی مالی لازم به ذکر است که اندازه نمونه کوچک می‌تواند در مدل‌های رگرسیونی نقش زیادی داشته باشد به‌عنوان مثال اگر در مدل رگرسیونی پژوهشی اندازه نمونه کوچک باشد می‌تواند (بروکز، ۱۳۸۹):

- ۱- با ورود وقفه‌ها^۱ در متغیر وابسته منجر به ضرایب برآوردی آریب‌دار شود هر چند که این ضرایب سازگار باشند.
- ۲- در هم‌خطی^۲ نزدیک منجر به خطای معیار زیاد ضرایب برآوردی گردد.

۶- اهمیت دوره زمانی پژوهش

با توجه به انجام پژوهش در دامنه زمانی خاصی و اهمیت زمان در جمع‌آوری داده‌ها و همچنین ارائه یافته‌های پژوهش در طرح پژوهش قلمرو زمانی به شکلی واضح و روشن مورد توجه و اشاره قرار می‌گیرد. بنابراین یکی از چالش‌های موجود در پژوهش‌های مالی و حسابداری ایران بکارگیری دوره زمانی نامناسب برای تدوین پژوهش می‌باشد. مشکل تدوین وقتی بیشتر می‌شود که تعداد نمونه نیز کم باشد، لذا بر اعتبار و چگونگی اهمیت آن تأثیر می‌گذارد. بسیاری از پژوهش‌های مالی و حسابداری در مجلات معتبر دوره زمانی بالای ۱۰ سال خواهند داشت ولی اگر همان پژوهش در ایران تدوین گردد یا به دلیل کم کردن محاسبات و یا به دلیل وجود یک سری پیش‌شرط‌هایی برای انتخاب نمونه مانند سودآور بودن شرکت‌های مورد نمونه، نوع فعالیت شرکت و ... دوره زمانی کوتاه در نظر گرفته می‌شود. از دیگر اشتباهات موجود که در پژوهش‌های داخلی مشاهده می‌گردد این است که نبود یا عدم آشنایی پژوهش‌گران با پایگاه اطلاعاتی مناسب جهت دستیابی به اطلاعات مالی ممکن است که منجر شود بسیاری از پژوهش‌های خارجی با دوره زمانی روزانه، ماهانه و فصلی در استخراج متغیرها، به راحتی قابل دستیابی نباشد و این خود باعث شده چنین اطلاعاتی به سلیقه پژوهش‌گر و برای سهولت در دستیابی اطلاعات به سالانه تبدیل گردد لذا می‌تواند نحوه تدوین پژوهش‌های داخلی را زیر سؤال ببرد.

۷- ساختار و محتوا

اینکه در محتوای مقاله پژوهشی علاوه بر ارائه روش‌شناسی، چگونگی تجزیه و تحلیل و نتایج پژوهش به چه مباحثی اشاره شود جای بحث وجود دارد. اگر به شیوه تدوین و ساختاربندی مقالات جدید مجلات معتبر خارجی نگاه بیندازیم، ملاحظه می‌کنیم که در بیشتر مقالات، ساختار یک مقاله به ترتیب از چکیده، مقدمه، پیشینه پژوهش، روش‌شناسی پژوهش، چگونگی تجزیه و تحلیل و ... تشکیل شده است. یعنی از ارائه مقالات با حجم بالا تا حد امکان خودداری می‌گردد به طوری که در برخی از مجلات داخلی برای پژوهش‌گران محدودیت تعداد صفحات در تدوین مقاله قائل شده‌اند. وجود ارائه مباحث تئوریک اضافی که بیشتر در مورد آن اطلاعات کافی وجود دارد منجر به ارائه مقالات با تعداد صفحات بیشتر می‌گردد. به‌عنوان مثال اگر بخواهیم اکنون در رابطه با مدیریت سود مقاله‌ای بنویسیم که علی‌رغم آشنایی با مفاهیم تئوریک آن، در بدنه‌ی مقاله از مدیریت سود صحبت کنیم. این کار جز اینکه به تعداد صفحات بیشتر مقاله کمک کند، چیز دیگری را دنبال نمی‌کند. همچنین نکته قابل ذکر دیگر این است در پژوهش‌های خارجی مواردی مانند یافته‌های پژوهش، مقایسه، ارائه پیشنهادات در بخش نتیجه‌گیری ارائه می‌گردد اما هنوز هم در برخی از پژوهش‌های داخلی موارد فوق به‌طور جداگانه ارائه می‌دهند که از نظر شکل ساختاری زیبایی خاص به چگونگی ارائه محتوای آن نمی‌دهد.

^۱ مقادیر وقفه‌دار متغیرهای توضیحی و یا متغیر وابسته می‌تواند ساختار پویای مهمی را برای متغیر وابسته فراهم آورد و می‌تواند منجر به حذف خودهمبستگی پسماندها گردد.

^۲ از فرضیات رگرسیون می‌باشد که به عدم همبستگی متغیرهای توضیحی (مستقل) در مدل رگرسیون اشاره دارد.

۸- مشکل چندگانه ترجمه اصطلاحات تخصصی

از دیگر مشکلات موجود در پژوهش‌های مالی و حسابداری ایران استفاده از ترجمه متفاوت برخی از لغات و اصطلاحات تخصصی می‌باشد که سوءاستفاده‌هایی در تکراری بودن یک عنوان و یا حتی سرقت ادبی کل یک مقاله، پایان‌نامه و یا یک رساله را منجر گردیده است و امروزه با وجود فناوری اینترنتی^۱ و دسترسی همگان به آن، این لغات و اصطلاحات یا به‌درستی ترجمه نمی‌گردند یا اینکه سوءاستفاده‌هایی از آن می‌گردد. برخی از این اصطلاحات که در چندین سال اخیر در پژوهش‌های ایران ترجمه شده است عبارتند از *Corporate Governance* (حاکمیت شرکتی یا نظام رهبری)، *Institutional Shareholders* (سهام‌داران نهادی) مترادف با *Institutional Investors* و *Institutional Ownership* (مالکیت نهادی) می‌باشد، *Trade off* (تئوری موازنه، توازن، مبادله)، *Packing order* (تئوری سلسله‌مراتبی و ترجیحی) *Residual Income* (سود باقیمانده، سود اضافی) و *Portfolio* (پرتفوی، سبد سهام، پرتفولیو، بدره)، *Cash Flow* (جریان نقد، گردش نقد)، *Cash Holding* (انباشت وجه نقد یا نگهداشت وجه نقد) و ... که این اسامی ترجمه متفاوتی دارند و منجر گردیده در انجام پژوهش‌های داخلی به دلیل استفاده از مقالات مختلف یک اصطلاح با چند معنی متفاوت ارائه گردد. همچنین برخی از اصطلاحات مانند *Refined EVA* که به معنی ارزش‌افزوده اقتصادی پالایش شده است هنوز هم در برخی از پژوهش‌های که از این شاخص استفاده می‌شود، به اشتباه ارزش‌افزوده اقتصادی تعدیل شده ترجمه شده است در حالی که ارزش‌افزوده اقتصادی تعدیل شده *Adjusted EVA* می‌باشد.

۹- نکاتی در مورد مدل رگرسیون در پژوهش‌های حسابداری و مالی

با توجه به تعدد مقالات و پژوهش‌های انجام گرفته در ارتباط با یک موضوع و ارائه نتایج متناقض، امروزه بیشتر پژوهش‌های جدید در جهان که از مدل‌های رگرسیونی استفاده می‌کنند، شکل مدل رگرسیونی در برخی از پژوهش‌ها از حالت ارتباط خطی به غیرخطی (درجه دوم و درجه سوم) تبدیل می‌گردد. به عبارتی اگر در نتایج یک پژوهش توسط پژوهش‌گران مختلف در جوامع متفاوت، ارتباط منفی و مثبت زیادی به دست آید بهتر است پژوهش‌گر در تدوین این‌گونه پژوهش‌ها از رابطه غیرخطی استفاده نماید. به‌عنوان مثال عنوان پژوهش زیر را در نظر بگیرید:

اثر تأمین مالی از طریق بدهی بر کیفیت سود

دیدگاه‌های متفاوتی در ارتباط با رابطه بین تأمین مالی از طریق بدهی بر کیفیت سود وجود دارد. دیدگاه اول مبنی بر اثر مثبت تأمین مالی از طریق بدهی بر کیفیت سود می‌باشد و دیدگاه دوم مبنی بر اثر منفی تأمین مالی از طریق بدهی بر کیفیت سود است از این‌رو با توجه به دیدگاه‌های مختلف می‌توانیم مدل رگرسیونی زیر را پیشنهاد کنیم که در این مدل اثر مثبت و منفی بدهی در صورت معنادار بودن بر کیفیت سود را سنجید.

$$EQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 Debt_{i,t} + \beta_2 Debt_{i,t}^2 + \beta_3 Operating\ cycle_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 BM_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل رگرسیون فوق که رابطه غیرخطی و درجه‌دو بدهی بر کیفیت سود را با توجه به درجه‌دو بودن *Debt* متغیر می‌سنجد می‌تواند جایگزین مدل زیر شود که پیش‌ازاین در پژوهش‌های مختلف یا اثر مثبت و یا منفی را صرفاً نشان می‌داده است.

$$EQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 Debt_{i,t} + \beta_2 Operating\ cycle_{i,t} + \beta_3 SIZE_{i,t} + \beta_4 BM_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مثال دیگر را می‌توان به اثر اهرم مالی بر ارزش شرکت اشاره کرد که در تئوری‌ها بیانگر اثر مثبت بر ارزش شرکت به دلیل صرفه‌جویی‌های مالیاتی بوده است اما این اثر در سطحی از بدهی می‌تواند مثبت و در سطحی بیشتر از آن منفی باشد لذا

^۱ کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به عنوان مراکز اصلی گردآوری و سازماندهی منابع اطلاعاتی ابزار لازم را برای پژوهشگران و توسعه پژوهش فراهم می‌کنند. از آنجا که هیچ پژوهشی نمی‌تواند بدون برقراری پیوند با پیشینه پژوهشی در حوزه موضوعی خود موفق باشد، دسترسی به منابع اطلاعاتی روزآمد یکی از مهم‌ترین نیازهای پژوهش‌گران است.

تعیین آن سطح برای مدیریت می‌تواند در جهت اتخاذ تصمیمات مالی دارای اهمیت باشد. از این رو کاربرد مدل‌های رگرسیون غیرخطی در اینجا بیشتر مشخص می‌گردد یعنی سطحی که ارزش شرکت از طریق بدهی تغییر می‌یابد را می‌توان از طریق مدل رگرسیون غیرخطی به خوبی نشان داد. مثال دیگر را در نظر بگیرد. مدل رگرسیون زیر رابطه بین نسبت جاری^۱ (CR) با بازده دارایی‌ها^۲ (ROA) در صنعت شیمیایی را مورد بررسی قرار داده است.

$$ROA_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CR_{it} + \alpha_2 CR_{it}^2 + \alpha_3 SIZE_{it} + \alpha_4 LEV_{it} + \alpha_5 SGR_{it} + \varepsilon$$

پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها، معادله رگرسیونی صنعت شیمیایی به شرح زیر گردیده است:

$$ROA_{it} = 21.14 CR_{it} - 4.484 CR_{it}^2 - 43.984 LEV_{it} + 6.63 SGR_{it}$$

یعنی نسبت جاری ابتدا منجر به افزایش نرخ بازده دارایی‌ها در یک سطح می‌گردد و بعد از آن، با افزایش نسبت جاری نرخ بازده دارایی‌ها کاهش می‌یابد. اما در پژوهش‌های داخلی، پژوهش‌گران اقدام به محاسبه آن سطح نمی‌کنند که برای تصمیمات مالی مهم است. لازم به ذکر است برای تعیین یک سطح بهینه بایستی پژوهش‌گر با توجه به ادبیات و پیشینه پژوهش‌های قبلی بهترین مدل رگرسیونی را تبیین نماید یعنی مدلی که از پشتوانه علمی برخوردار باشد. با توجه به مثال فوق برای تعیین سطح بهینه نسبت جاری اگر از معادله فوق مشتق گرفته شود، سطح بهینه نسبت جاری صنعت به دست می‌آید.

$$0 = 21.14 - 8.968 CR_{it}$$

$$CR_{it} = 2.357$$

از آنجایی که سطح بهینه نسبت جاری صنعت ۲/۳۵۷ می‌باشد، بیانگر این تفسیر است که افزایش این نسبت به طور متوسط برای این صنعت منجر به کاهش بازدهی می‌گردد. به عبارتی دیگر نگهداری بیش از حد دارایی‌های جاری یک سیاست محافظه کارانه محسوب می‌گردد و با تأیید تئوری‌های مربوط به مدیریت سرمایه در گردش، در این حالت ریسک و بازدهی نیز پایین می‌باشد.

۹-۱- تبیین اندازه شرکت در مدل رگرسیون

امروزه در پژوهش‌های کمی مالی از متغیر اندازه سازمان با عنوان اندازه شرکت (SIZE) به دلیل اهمیت تأثیر آن بر متغیرهای مالی توجه زیادی شده است و بیشتر پژوهش‌ها از اندازه شرکت به عنوان متغیرهای مستقل و کنترل^۳ استفاده نموده‌اند. به طور کلی شواهد تجربی نشان می‌دهند که شرکت‌های با اندازه بزرگتر، ارزش بازاری بیشتر و ریسک کمتری دارند؛ از این رو متغیر اندازه شرکت می‌تواند در تبیین بهتر روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته مؤثر واقع شود (حیدرپور و خواجه‌محمود، ۱۳۹۳). اندازه شرکت‌ها یا بزرگی و کوچکی آن‌ها غالباً از طریق میزان دارایی‌های یک شرکت اندازه‌گیری می‌شود. ادبیات مالی حاکی از آن است که اندازه شرکت‌ها، عامل مؤثری بر ریسک، بازده و دیگر متغیرهای اصلی یک شرکت است. تنوع محصولات شرکت‌های بزرگ عموماً بیشتر از شرکت‌های کوچک است از این رو ریسک تجاری و عملیاتی شرکت‌ها کاهش می‌یابد چون سودآوری باثبات همراه است (روزنامه سرمایه، ۱۳۸۵). در پژوهش‌های صورت گرفته از متغیرهای مختلفی جهت تبیین اندازه شرکت استفاده گردیده است. برای محاسبه متغیر اندازه، از معیارهای مختلفی مانند لگاریتم طبیعی^۴ ارزش بازار سهام^۵، دارایی‌های شرکت و کل فروش شرکت استفاده می‌شود. همچنین در بعضی از پژوهش‌های نیز از تعداد کارکنان و ارزش افزوده^۶

^۱ Current Ratio

^۲ Return On Assets

^۳ متغیری است که به منظور حصول اطمینان از اینکه آیا روی روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته تأثیر دارد یا خیر، ثابت نگهداشته می‌شود.

^۴ لازم به ذکر است که استفاده از لگاریتم طبیعی برای محاسبه اندازه شرکت باعث می‌شود تا ضرایب احتمالی این متغیر در مدل، تحت تأثیر اثرات مقیاس‌های بزرگ قرار گیرد.

^۵ Equity Market Value

^۶ Number of Employees and Value Added

استفاده می‌شود. مبتنی بر تئوری‌ها، شرکت‌هایی که قصد دارند صرفه‌جویی نسبت به مقیاس ناشی از ورود سرمایه‌های خود را افزایش دهند استدلال خود را بر اساس استفاده از معیار اندازه دارایی‌ها و فروش قرار می‌دهند. (Becker-Blease & et al, 2010). اما سؤالی که اینجا مطرح می‌شود این است که کدام شاخص تبیین اندازه شرکت برای پژوهش‌های داخلی مناسب‌تر می‌باشد؟ پاسخ به این سؤال در ادامه از طریق پژوهش‌های صورت گرفته داخل و خارج از کشور می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد. گاهی اوقات در پژوهش‌هایی اندازه شرکت به‌عنوان متغیر کنترلی وارد مدل می‌شود. اما در بسیاری از پژوهش‌ها از اندازه شرکت به‌عنوان متغیر مستقل تأثیرگذار بر متغیر وابسته استفاده نموده‌اند که در اغلب پژوهش‌ها اندازه شرکت به‌عنوان متغیر تأثیرگذار بر عملکرد مالی بوده که در ادامه به برخی از آن پژوهش‌های اشاراتی می‌شود.

جدول ۱. برخی از پژوهش‌های صورت گرفته در داخل و خارج از کشور که از اندازه شرکت به‌عنوان متغیر کنترلی، مستقل و وابسته در مدل پژوهش‌هایی خود استفاده نمودند (آزما و کاویانی، ۱۳۹۳).

نتیجه	متغیر			شاخص تبیین اندازه	نویسنده (گان)
	کنترلی	وابسته	مستقل		
رابطه مثبت معنادار با هموارسازی سود			X	ارزش بازار سهام	شورورزی و پهلوان، ۱۳۸۹
رابطه معنادار با ساختار سرمایه		X		لگاریتم دارایی‌ها	زینالی و محمدشیلان، ۱۳۹۰
رابطه معنادار با سودآوری			X	لگاریتم ارزش بازار سهام	رحمانی و همکاران، ۱۳۹۰
عدم رابطه معنادار با سودآوری	X			لگاریتم ارزش بازار سهام	خالقی مقدم، ۱۳۹۰
رابطه معنادار با P/E	X			لگاریتم دارایی‌ها	فخاری، ۱۳۹۱
رابطه معنادار با قدرت سودآوری	X			لگاریتم دارایی‌ها	صالحی و همکاران، ۱۳۹۲
رابطه معنادار با بازده مورد انتظار			X	لگاریتم ارزش بازار سهام	کوی و ماتیجس ^۱ ، ۲۰۰۸
رابطه منفی معنادار با بازده سهام			X	لگاریتم ارزش بازار سهام	بکر بلیس و همکاران ^۲ ، ۲۰۱۰
رابطه معنادار با سودآوری			X	لگاریتم دارایی‌ها و فروش	ویجای کومر و تامیژسلوان ^۳ ، ۲۰۱۰
رابطه معنادار با سودآوری			X	لگاریتم دارایی‌ها و لگاریتم تعداد کارکنان	پروان و ویزیک ^۴ ، ۲۰۱۲

با توجه به محتوای جدول فوق در بیشتر پژوهش‌ها از لگاریتم دارایی‌ها و ارزش بازار سهام به‌عنوان متغیرهای مستقل و کنترلی استفاده نموده‌اند به‌طوری‌که در بیشتر موارد رابطه معناداری با سایر متغیرهای مالی داشته است. از این‌رو می‌توان ادعا کرد که از بین شاخص‌های تبیین‌کننده اندازه شرکت، لگاریتم دارایی‌ها و ارزش بازار سهام می‌توانند جهت دستیابی به نتایج پژوهش‌هایی که با اندازه شرکت مرتبط است مفید واقع شود.

¹ Kwei and Mathijs

² Becker-Blease et al

³ Vijayakumar and Tamizhselvan

⁴ Pervan and Visic

۱۰- نرمالیتی بودن توزیع داده‌ها

بررسی نرمالیتی بودن داده‌ها از مواردی است که در تدوین پژوهش‌های داخلی مورد نظر و تأکید نویسندگان و خصوصاً داوران پایان‌نامه‌ها می‌باشد. در حالیکه نرمالیتی بودن پسماندها یکی از مفروضات مدل‌های رگرسیون کلاسیک می‌باشد. این فرض به منظور اجرای فرضیه‌های تک و توأم در مورد پارامترهای مدل، مورد نیاز است. از جمله آزمون‌هایی که به منظور بررسی این فرض مورد استفاده می‌شود، آزمون‌های کولموگوروف - اسمیرنوف و جارک - برا می‌باشند که این آزمون‌ها برای متغیر وابسته پژوهش انجام می‌گردد. زمانی که که صحت نرمال نبودن داده‌ها از طریق این آزمون‌ها تأیید نشود، از طریق لگاریتم‌گیری، تبدیلات جانسون در نرم‌افزار *minitab* و یا تبدیلات کاکس - باکس در *SPSS* می‌توان داده‌ها را نرمال نمود. اما نکته مهم این است که اگر نمونه بزرگ باشد، انحراف از فرض نرمالیتی اندک است. با توجه به قضیه حد مرکزی آماره‌های آزمون به صورت حدی از توزیع‌های مناسب حتی در نبود خطای نرمالیتی تبعیت می‌کنند. از این‌رو در هیچ یک از مقالات و پژوهش‌های خارجی به دلیل بالا بودن اندازه نمونه، از این آزمون صرف نظر می‌کنند. اما سؤال اینجاست که اگر اندازه نمونه بزرگ نباشد و جامعه نرمال نباشد چه باید کرد؟ آیا حتماً بایستی جامعه نرمال گردد؟ برخی معتقدند که برای مشاهدات بالای ۱۵۰ تا نیاز به این آزمون نیست. اما به روشنی مشخص نیست که باید چه کرد. می‌توان از روش برآوردی، استفاده نمود که نیازی به فرض نرمالیتی نداشته باشد، اما ممکن است اجرای چنین روشی مشکل باشد و اطمینان کمی به مشخصه‌ها و ویژگی‌های آن می‌توان داشت. بنابراین در صورت امکان، بهتر است که از حداقل مربعات معمولی^۱ (*OLS*) استفاده نمود، زیرا رفتار این مدل در شرایط مختلف به خوبی مورد بررسی قرار گرفته است (بروکر، ۱۳۸۹). نتیجتاً اینکه تأکید بسیاری از اساتید خصوصاً در دوره دفاع از پایان‌نامه یا رساله مبنی بر نرمال بودن جامعه با توجه به موارد فوق سخت‌گیرانه می‌باشد و نیاز به تجدیدنظر دارد.

۱۱- چگونگی نتیجه‌گیری

۱۱-۱- تعمیم‌پذیری نتایج

آنچه در بخش اندازه نمونه و دوره زمانی بدان اشاره شد بیانگر آن است که لحاظ نکردن اهمیت این دو مورد در تدوین پژوهش‌های مالی و حسابداری، می‌تواند منجر به انجام پژوهش‌هایی با عنوان و شاخص تبیین مشابه گردد که این خود منجر به ارائه نتایج متفاوت می‌شود. به‌عنوان مثال آیا انتظار داریم که پژوهشی تحت عنوان اثر هزینه سرمایه بر ارزش شرکت که توسط دو پژوهش‌گر با اندازه نمونه و دوره زمانی متفاوت جهت ارائه پیشنهادات کاربردی مدیریتی اجرا شود به نتایج مشابهی منجر گردد؟ (فرض کنید تمامی متغیرها از نظر محاسبه شبیه هم باشند). اگر پژوهش‌گری تعداد ۷۰ شرکت را در دوره زمانی ۵ ساله و پژوهش‌گر دیگر ۱۱۰ شرکت در دوره زمانی ۱۰ساله مورد بررسی قرار دهد و در یکی بین هزینه سرمایه و ارزش رابطه وجود داشته باشد و در دیگری وجود نداشته باشد استفاده‌کنندگان باید نتایج (نه پیشنهاد) کدام پژوهش‌گر توجه نماید؟ علت بکار بردن اصطلاح نتایج به جای پیشنهاد این است که به‌طور اصولی در تحقیقات تجربی که مبتنی بر روش اثباتی است محقق هیچ رسالتی برای ارائه پیشنهاد به استفاده‌کنندگان نتایج تحقیق ندارد، زیرا همان‌طور که می‌دانیم کارکرد علم اثباتی تبیین "آنچه هست" می‌باشد و استفاده‌کنندگان بالقوه خود باید تشخیص دهند که از نتایج یک تحقیق استفاده نمایند یا خیر؟ لذا در اینجا می‌توانیم به اهمیت تعداد نمونه و دوره زمانی اشاره کنیم چون هرچه تعداد نمونه و دوره‌ی زمانی موردنظر بیشتر باشد نتایج از اعتبار بالایی جهت تعمیم‌پذیری و استفاده بالقوه بیشتری از آن می‌شود که متأسفانه در پژوهش‌های داخلی شاهد چنین نتایج متناقضی بدیل رعایت نکردن اندازه نمونه و در نظر نگرفتن دوره زمانی مناسب، هستیم.

۱۱-۲- مقایسه نتایج پژوهش

یکی از اشتباهات موجود در پژوهش‌های داخلی استفاده از نتایج پژوهش‌ها با عناوین مشابه و مقایسه آن با پژوهش خود می‌باشد. به‌عنوان مثال عنوان پژوهش زیر را در نظر بگیرید:

¹ Ordinary Least Squares

بررسی رابطه حاکمیت شرکتی با ارزش شرکت‌ها

اگر در پژوهش فوق مکانیزم حاکمیت شرکتی تعداد هیئت‌مدیره، پاداش هیئت‌مدیره و درصد سهامداران نهادی مدنظر باشد و ارزش شرکت شاخص کیوتوبین باشد و بین مکانیزم‌های معرفی شده با کیوتوبین به عنوان شاخص ارزش شرکت رابطه معناداری وجود داشته باشد، آیا می‌توان نتیجه پژوهش فوق را با پژوهش مشابه آن که فقط بجای کیوتوبین از *EVA* به عنوان ارزش شرکت استفاده کرده مقایسه نمود؟ زیرا نکته‌ای که پژوهش‌گران در نظر نمی‌گیرند این است که اگر در نتیجه پژوهش خود با پژوهش‌های مشابه به عنوان مثال حاکمیت شرکتی با این مکانسیم‌ها با کیوتوبین (به نمایندگی ارزش) رابطه وجود داشته باشد در حالیکه با ارزش افزوده اقتصادی (به عنوان نماینده ارزش) رابطه وجود نداشته باشد، از بیان اصطلاح رابطه حاکمیت با ارزش که به نمایندگی آن *EVA* می‌باشد خودداری می‌کنند لذا در چکیده بیان می‌شود که بین حاکمیت شرکتی با ارزش شرکت رابطه معناداری وجود دارد ولی با شاخص *EVA* در پژوهش دیگر گفته می‌شود بین حاکمیت شرکتی با ارزش شرکت رابطه وجود ندارد و جالب اینکه نتیجه این پژوهش با پژوهش صورت گرفته با شاخص کیوتوبین به اشتباه مقایسه می‌گردد و این سؤال پیش می‌آید حاکمیت شرکتی بر ارزش شرکت اثر دارد یا اینکه ندارد؟ از این رو بهتر است ابتدا برای انجام چنین پژوهش‌هایی که شاخص‌های متفاوتی برای تبیین یک متغییر دارند، ضمن بررسی پژوهش‌های خارجی بدنبال شاخصی باشیم که بیشتر کار شده و یا اینکه از نظر آماری رابطه معنادار بیشتری داشته است و همچنین با بررسی در پژوهش‌های داخلی، شاخص مورد نظر را تعیین و مورد آزمون قرار دهیم. از این رو نیاز است در پژوهش‌های داخلی با شناسایی شاخص‌هایی که بیشتر از آن‌ها استفاده شده، مورد بررسی قرار گیرد و در هر گروه یک شاخص در فضای پژوهشی کشورمان که دارای محتوای اطلاعاتی بالایی بوده به عنوان یک شاخص واحد برای پژوهش‌های مشابه داخلی معرفی گردد. مانند شاخص کیوتوبین ساده برای ارزشیابی اثر حاکمیت شرکتی بر ارزش شرکت، نرخ بازده دارایی‌ها (*ROA*) از بین شاخص‌های مبتنی بر سود حسابداری و ...

۱۰-۳- ارائه پیشنهادات

از دیگر موارد قابل بحث آن است که در نتایج پژوهش‌های صورت گرفته مخاطب پژوهش‌گر مدیریت می‌باشد لذا ممکن است عواملی بر یک متغیر از نظر آماری معنادار باشد اما مدیریت از آن اطلاعی نداشته باشد و پژوهش‌گر بر اساس خروجی‌های آماری آنرا به مدیریت نسبت می‌دهد از این رو به نظر می‌رسد با توجه به پژوهش‌های صورت گرفته این عوامل که به مدیریت نسبت داده می‌شود در راستای کار پرسشنامه‌ای در یک نمونه آماری پرسش شود که آیا از این عوامل آشنایی دارید؟ آیا با توجه به وضع موجود و با توجه به نتیجه‌گیری پژوهش و تئوری‌های موجود، شما به عنوان یک مدیر در آن نقش داشته‌اید؟ از این رو نسبت دادن تمامی عوامل موجود در نتایج پژوهش به مدیریت در این زمینه امری سخت‌گیرانه می‌باشد.

۱۲- نحوه ارائه و چاپ

یکی از چالش‌های موجود در مورد پژوهش‌های مالی و حسابداری در ایران نحوه ارائه و چاپ آن می‌باشد به طوری که با فقر مجلات تخصصی با رتبه علمی- پژوهشی و علمی - ترویجی در ایران مواجه هستیم می‌باشد و از این رو چاپ مقالات برای اساتید به نام و با سابقه علمی بالا و درخشان بسیار آسان می‌گردد و حتی برخی موارد شاهد آنیم که مقالات تکراری در برخی از مجلات به راحتی و بدون هیچ‌گونه داوری، چاپ می‌گردد در حالی که بسیاری از مقالات با کیفیت بالا و جدید، به دلیل اینکه توسط دانشجوی ارشد و یا حتی اساتید بدون اسم و رسم در اولویت چاپ قرار نمی‌گیرد و با پیام‌هایی همچون "تکراری بودن موضوع"، "در اولویت چاپ قرار نگرفت"، "فاقد دانش افزایی" و ... توسط داوران بدون در نظر گرفتن محتوای مورد پذیرش قرار نمی‌گیرد. علاوه بر این، می‌توان گفت که در مجلات داخلی، امتیازبندی روشنی در مورد بخش‌های مختلف از تدوین مقاله ارائه نمی‌گردد اما در داوری مجلات خارجی دلایل عدم پذیرش مقاله نیز با استناد اعلام می‌گردد. این مشکلات منجر گردید که دانشجویان و سایر اساتید گرایش به چاپ مقالات در کنفرانس‌هایی اقدام نمایند که در بیشتر آن‌ها هیچ‌گونه داوری صورت

نمی‌گیرد و حتی متأسفانه شاهد بودیم مقالات خارجی به‌طور کامل ترجمه‌شده، با نام نویسندگان داخلی چاپ گردیده است درحالی‌که با دقت در ساختار مقاله، مثال‌ها، اشکال و نمودارهایی که بعضاً ترجمه نشده می‌توان به ترجمه کامل آن پی برد. از این‌رو با عدم کنترل این‌چنین مقالاتی برخی از کنفرانس‌ها متأسفانه از این طریق توانسته‌اند با ارائه یک گواهی‌نامه پذیرش و بدون برگزاری همایش به درآمدهای زیادی دست یابند که متأسفانه برگزاری برخی از کنفرانس‌های ضعیف و نمایه‌سازی مقالات در برخی از سایت‌ها از جمله *Civilica* و *SID*، و وعده‌ی چاپ مقالات برتر در مجلات *ISI* و *ISC* غیرتخصصی، باعث زیر سؤال بردن گواهی‌نامه بسیاری از همایش‌های باکیفیت مالی و حسابداری شده است.

نکته دیگر این است که برخی از تئوری‌های موجود در مالی و حسابداری در کشورمان یا کمتر بدان پرداخته شده است و یا اینکه ارائه نشده‌اند. لذا به نظر می‌رسد تدوین مقالات علمی و ترویجی می‌تواند در قیاس با مقالات علمی - پژوهشی که به‌طور نادرستی تدوین گردیده، جایگزین خوبی باشد. در حال حاضر در کشورمان مقالات علمی و ترویجی اگر توسط پژوهش‌گر بدون اسم‌ورسم نگارش گردد، در مجلات علمی - ترویجی داخلی در اولویت چاپ قرار نمی‌گیرد درحالی‌که مشاهده شده است که اخیراً مباحثی مانند مدل‌های ورشکستگی، شاخص کیوتوپین و ... که ادبیات تئوریک زیادی از آن وجود داشته است توسط اساتید به‌نام در مجلات علمی - پژوهشی چاپ می‌گردد که هیچ‌گونه کمکی به توسعه علمی در این بخش نخواهد داشت لذا توجه به رویکردهای جدید در پژوهش‌هایی مشابه هم که بسیار زیاد در داخل و خارج کشور انجام گرفته می‌تواند با توجه به ضعف‌های موجود پژوهش‌گران را به سمت فراتحلیل^۱ سوق دهد.

۱۳- فراتحلیل

هدف از فراتحلیل این است که چگونه می‌توان نتایج پژوهش‌های انجام شده و نظریه‌های صورت‌بندی شده را در عمل به کار برد. در دهه اول سال ۱۹۸۰ وضعیت پژوهش‌های انجام شده در علوم اجتماعی و انسانی موجب نگرانی علمای علوم ذکر شده گردید. پیشرفت و دستاوردهای علمی این شاخه از علم در مقایسه با علوم فیزیکی بسیار کند و ناچیز بود.

رویکردی که با ادغام و ترکیب پژوهش‌ها تحت عنوان فراتحلیل توجه دارد، چیزی بیش از روش برای تحلیل داده‌ها نیست که در آن داده‌های متعلق به تجارب افراد به‌صورت کمی خلاصه می‌شود. در روش فراتحلیل پژوهش‌گر با ثبت ویژگی‌ها و یافته‌های توده‌ای از پژوهش‌ها در قالب مفاهیم کمی، آن‌ها را آماده استفاده از روش‌های نیرومند آماری می‌کند. به‌عبارت‌دیگر این روش مهارتی است که در آن از روش‌های آماری و ریاضی استفاده می‌شود و درباره کیفیت پژوهش پیش‌داوری نمی‌شود.

اصطلاح فراتحلیل را اولین بار گلاس^۲ رئیس انجمن پژوهش‌های آموزشی آمریکا در سال ۱۹۷۶ به کار برد. به منظور ارائه تعریفی از فراتحلیل اجازه دهید عناصر تشکیل دهنده آن را مورد بررسی قرار دهیم. تحلیل، عبارت است از شکستن کل به قسمت‌های مختلف به منظور تعیین ماهیت آن. این عمل در تحلیل آماری، با قرار دادن اجزاء در درون ترکیب‌ها برای نشان دادن عوامل مورد پژوهش انجام می‌شود. در روش فراتحلیل هر دو فعالیت به کار برده می‌شود: ابتدا از طریق شکستن اجزاء کل به ماوراء و فراتر از کل اولیه می‌رسیم و سپس تحلیل اولیه صورت می‌گیرد. سرانجام تحلیل ترکیب شده ثانویه اطلاعاتی را نشان می‌دهند که اطلاعات اولیه نشان نمی‌دهند، به عبارت دیگر در فراتحلیل ابتداء اطلاعات از منابع اولیه استخراج، سپس با یکدیگر ترکیب می‌شوند سرانجام یک کل جدید حاصل می‌شود. گلاس فراتحلیل را بصورت زیر توضیح داده است:

اصل اساسی و عملی در این روش عبارت است از ترکیب نتایج پژوهش‌های مختلف و استخراج نتایج جدید و منسجم و حذف آنچه که موجب سوگیری در نتایج نهایی می‌شود. فراتحلیل، تحلیل تحلیل‌هاست. به این معنی که از طریق تحلیل اولیه (تحلیل مقدماتی داده‌ها) به تحلیل ثانویه (تحلیل مجدد داده‌ها) می‌پردازد. در روش فراتحلیل، پژوهش‌گر با ثبت ویژگی‌ها و یافته‌های توده‌ای از پژوهش‌های گذشته، در قالب مفاهیم کمی، به صورت کمی آن‌ها را آماده استفاده از روش نیرومند آماری می‌کند.

¹ Meta Analysis

² Class

برای برخی از این تصور پیش می‌آید که فراتحلیل حرف تازه‌ای برای گفتن ندارد و با ظاهری فریبنده و اسمی‌جذاب همان گفته‌های کهنه را مطرح می‌کند اما در واقع چنین نیست و فراتحلیل در برگیرنده مطالب جدیدی است.

نتیجه‌گیری

پیشرفت و توسعه در مقوله علمی نه فقط منجر به اقتدار ملی در جهانی می‌گردد، بلکه برای ارتقای سطح فرهنگی جامعه، تولید ثروت ملی و حل مسائل مختلف کشور، ارتقای سلامت جامعه، تقویت صنایع و بهبود شاخص‌های توسعه و همچنین ایجاد فرصت‌های شغلی دارای اهمیت وافر است. کشور ما در حال فراهم آوردن زیرساخت‌های لازم برای یک تحول عظیم در علم و فناوری است و تمام ظرفیت‌های لازم برای تبدیل شدن به یک قدرت واقعی در علم و فناوری در سطح بین‌المللی را دارد ولی برای دستیابی به آن نیاز به توجه بیشتر به چالش‌های موجود در فضای پژوهشی دارد، چنانچه عواملی که سبب متوقف ماندن تولید علم در چندین سال اخیر شده‌اند می‌بایست به دقت بررسی و مطالعه شوند و راهبردهای مناسب و راه‌کارهای اجرایی برای رفع موانع و ادامه نهضت علمی کشور جستجو شود. زیرا پیشرفت مناسب‌تر و ارتقای کمی و کیفی پژوهش‌ها نیاز به عزم ملی دارد از این رو مبتنی بر مواردی که در مقاله حاضر ارائه گردیده برخی تمهیدات برای رفع چالش‌های موجود، چه از نحوه تدوین تا چاپ یک کار علمی، به شرح زیر پیشنهاد می‌گردد:

- ۱- اجرای طرح‌های سازمانی کاربردی از طریق پژوهش‌گران که نیازمند ارتباط صنعت با دانشگاه را می‌طلبد.
- ۲- نحوه درست ارزیابی مقالات، پایان نامه، رساله و... با توجه به مواردی که ارائه شده است.
- ۳- افزایش مجلات علمی و تخصصی در رشته‌های مالی و حسابداری
- ۴- حذف پژوهش‌های بی هدف و غیرکاربردی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی که بیشتر جنبه مالی برای پژوهش‌گران داشته است.
- ۵- استفاده از اساتید تخصصی به عنوان استاد راهنما در هر رشته تخصصی
- ۶- استفاده درست از نرم‌افزارهای آماری مناسب جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها
- ۷- من بعد امتیازات مقالات علمی پژوهشی برای ارتقای درجه علمی اساتید با در نظر گرفتن کیفیت مجله باشد و مجلاتی را در بر گیرد که عنوان مقاله با نام مجله همخوانی داشته باشد.
- ۸- ضرورت توجه اعضای هیئت تحریر مجلات به چاپ مقالات علمی و ترویجی خوب

منابع

۱. اندازه شرکت و نوسان قیمت سهام (۱۳۸۵). روزنامه سرمایه، بازار سرمایه، شماره ۳۱۵، ص ۹.
۲. آزما، فریدون؛ کاویانی، میثم. (۱۳۹۳). ضرورت توجه مدیران به نقش و اهمیت اندازه سازمان در تحقیقات مالی. کنفرانس بین‌المللی حسابداری و مدیریت، بهمن ماه، تهران.
۳. بدری، احمد، (۱۳۹۳). واکاوی و نقد روش شناسی پژوهش‌های تجربی مالی و حسابداری در ایران، پژوهش‌های تجربی حسابداری. شماره سوم. صص ۹۹-۱۲۷.
۴. بروکز، کریس، (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر اقتصاد سنجی مالی. ترجمه احوود بدری و عبدالمجید عبدالباقی، چاپ اول. انتشارات نص.
۵. حیدرپور، فرزانه و خواجه محمود، زیبا، (۱۳۹۳). رابطه بین ویژگی‌های پیش بینی سود هر سهم توسط مدیریت بر ریسک و ارزش شرکت با هدف آینده نگری در تصمیم‌گیری، فصلنامه علمی پژوهشی دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، سال هفتم، شماره بیست و دوم، صص ۴۷-۲۵.
۶. دانایی‌فرد، حسن؛ الوانی، سید مهدی، آذر، عادل (۱۳۸۷). روش‌شناسی پژوهش کمی در مدیریت: رویکردی جامع. چاپ اول، انتشارات صفار.

۷. رفیعی، محمد؛ جهانی، فرزانه. (۱۳۸۸). عوامل موثر بر نگارش مقالات فارسی و لاتین از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی اراک در سال ۱۳۸۷. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اراک، شماره ۲، صص ۶۱-۷۲.
۸. صادقی، فواد؛ جمشیدی، مریم؛ عمادی، سیدکلانتر. (۱۳۹۱). چالشهای نظریه پردازی و علم افزایی در تولید علمی ایران. فلسفه علم، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. سال دوم، شماره دوم. صص ۷۳-۵۱.
9. Becker-Blease, John R., et al. Employees, firm size and profitability in US manufacturing industries. *Investment Management and Financial Innovations* 7.2 (2010): 7-23.
10. Hou, Kewei, and Mathijs A. Van Dijk. Resurrecting the size effect: Firm size, profitability shocks, and expected stock returns. working paper, Ohio State University/Erasmus University, 2008.
11. Vijayakumar, A. and Tamizhselvan, P. (2010), Corporate Size and Profitability-An Empirical Analysis , *College Sadhana – Journal for Bloomers of Research*, Vol. 3, No. 1, pp. 44 – 53.
12. Pervan, Maja, and Josipa Višić. Influence of firm size on its business success. *Croatian Operational Research Review* 3.1 (2012): 213-223.